

ЧЕРВОНЕ ЗАПОРІЖЖЯ

ОРГАН ЗАПОРІЗЬКОГО ОБКОМУ І МІСЬКОМУ КП(б)У
ТА ОБЛАСНОЇ РАДИ ДЕПУТАТІВ ТРУДЯЩИХ

№ 56 (6338)

Субота, 18 березня 1944 року

Ціна 20 коп.

НАКАЗ

Верховного Головнокомандуючого Маршалові Радянського Союзу КОНЄВУ

Війська 2-го Українського фронту, розвиваючи наступ, вчора, 16 березня, в результаті навальної атаки танкових з'єднань і піхоти, оволоділи великим залізничним вузлом і містом Вапнярка, перерізавши, таким чином, важливішу залізничну магістраль Жмеринка—Одеса.

В боях за оволодіння Вапнярки відзначилися тавкісти генерал-лейтенанта танкових військ Богданова, генерал-майора танкових військ Дубового і війська генерал-лейтенанта Трофіменка та генерал-лейтенанта Жмаченка.

На відзнаку одержаної перемоги з'єднання і частини, які найбільш відзначилися в боях за визволення Вапнярки, представити до присвоєння найменування «Вапнярських» і до нагородження орденами.

Сьогодні, 16 березня, о 21 годині столиця нашої Батьківщини Москва від імені Батьківщини салютує доблесним військам 2-го Українського фронту, що оволоділи великим залізничним вузлом і містом Вапнярка, — дванадцятьма артилерійськими залпами з ста двадцяти чотирьох гармат.

За відміяні бойові дії оголошую подяку всім вероючим Вами військам, що брали участь в боях за Вапнярку. Ечна слава героям, що поєгли в боях за свободу і незалежність нашої Батьківщини!

Смерть підецьким загарбникам!

Верховний Головнокомандуючий
Маршал Радянського Союзу
Й. СТАЛІН.

16 березня 1944 року.

Обід у Голови Державного Комітету Оборони Маршала Й. В. Сталіна на честь командування Польської армії

В зв'язку з перетворенням Польського армійського корпусу в Польську армію Голова Державного Комітету Оборони Маршал Й. В. Сталін 16 березня дав обід в Кремлі на честь командування Польської армії, що знаходиться на території СРСР.

На обіді були присутні: командуючий Польською армією генерал-лейтенант З. М. Берлінг, генерал-майор К. Б. Сверчевський, генерал-майор В. І. Полторякський, генерал-майор Б. А. Кевелюч, генерал-майор В. І. Бевюв, генерал-майор А. Ф. Сивільський, полковник С. С. Галицький, полковник Л. А. Букоємський, полковник І. І. Межицав, полковник А. С. Модволевський, полковник К. А. Бабяв, підполковник А. Л. Завадський, підполковник І. Г. Гавровський, підполковник Я. А. Правів, майор М. З. Метковський, капітан Е. І. Охаб.

Від Союзу Польських Патріотів на обіді були присутні: А. В. Вітос, Б. Р. Дробнер, академік Я. О. Парнас, Л. Б. Хвістек, С. К. Евдріховський, Ю. А. Штахельський, С. О. Скішевський, С. Ф. Радкевич, Я. І. Берман, Б. Л. Зом-Урштейн, Голова Союзу Польських Патріотів В. Л. Василевська за хвороби не була присутня.

З радянської сторони були присутні: В. М. Молотов, Маршал К. С. Вершилов, А. І. Міволя, Л. М. Каганович, Г. М. Малевков, Л. П. Берія, О. С. Щербатов, Н. А. Вознесенський, Маршал авіації А. Є. Голованов, Маршал танкових військ Я. Н. Федоренко, генерал армії А. В. Хрульов, генерал армії А. І. Антонов, генерал-полковник Ф. І. Голіков, генерал-полковник авіації А. В. Нікітін, комісар державної безпеки Г. С. Жуков.

Обід пройшов в атмосфері радянсько-польської дружби.

Постанова XII Пленуму ВЦРПС

15 березня 1944 року

Про обрання тов. КУЗНЕЦОВА В. В. Головою Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок

XII Пленум ВЦРПС ухвалює:
Обрати Головою Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок тов. Кузнецова Василя Васильовича.

ВІД РАДЯНСЬКОГО ІНФОРМБЮРО

Оперативне зведення за 16 березня

Протягом 16 березня на Проскурівському напрямі наші війська успішно відбили контратаки піхоти і танків противника і завдали йому великих втрат в живій силі та техніці.

На Вінницькому напрямі наші війська, продовжуючи наступ, оволоділи районними центрами Вінницької області містом Немирів, Тивров, а також з боями зайняли більше 40 інших населених пунктів, в тому числі великі населені пункти Сальник, Медведке, Сосонка, Стадниця, Тяжілов, Вітава, Ворошиловка, Сутиски, Лука-Немирівська, Стрельчинці, Кароліна і залізничні станції Тюшки, Гнів'янь.

Війська 2-го Українського фронту, розвиваючи наступ, в результаті навальної атаки танкових з'єднань і піхоти, оволоділи великим залізничним вузлом і містом Вапнярка, перерізавши, таким чином, важливішу залізничну магістраль Жмеринка—Одеса, районним центром Вінницької області містом Тульчин, а також зайняли більше 30 інших населених пунктів, в тому числі великі населені пункти Должек, Гриньки, Кришниця, Войтівка, Липівка, Слобода Шарпанівка, Соколов, Гербино.

При занятті станції Вапнярка війсь-

ками 2-го Українського фронту захоплені трофеї: паровозів—12, вагонів—500, ешелонів з військовим майном—2, автомашин—1.300, великі артилерійські склади і багато іншого військового майна, підрахунок якого продовжується.

На південний захід і на південь від міста Кіровоград наші війська, продовжуючи розвивати наступ, оволоділи районними центрами Кіровоградської області містом Бобринець, Ровно і боями зайняли більше 60 інших населених пунктів, серед яких великі населені пункти Андріївка, Липняжка, Глидоси, Євдокимівка, Шутенька, Карказівка, Григорівка, Олексіївка, Солонціватка.

На Николаївському напрямі наші війська продовжували вести наступальні бої, в ході яких оволоділи районним центром Николаївської області Новою Одесою, а також з боями зайняли більше 40 інших населених пунктів, в тому числі великі населені пункти Михайлівка, Троїцьке, Христофорівка, Билацьке, Ново-Давидів, Добра Криниця, залізничні станції Лоцино, Грейгове, районі Березнегівате, Снігір'явка наші

(Закінчення на 4 стор.)

XII Пленум ВЦРПС

Засідання 15 березня 1944 року

15 березня відбулося заключне засідання XII Пленуму Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок.

Пленум прийняв постанову про поповнення складу президії.

Членами президії ВЦРПС одностайно обрані товариші: Кузнецов В. В., голова ЦК профспілки робітників червої металургії Центр.

Тарасов М. П., голова ЦК профспілки робітників зв'язу Центр.

Сидоренко Є. Я., голова ЦК профспілки робітників електростанцій.

Соловйов Л. Н., завідувач оргвідділом ВЦРПС.

Агаджанов К. А., голова ЦК профспілки робітників озброєння СРСР.

Борисов П. А., голова ЦК профспілки робітників автомобільної промисловості.

Важенин Є. В., голова ЦК профспілки робітників промисловості боворипастів СРСР.

Вешніков А. А., голова ЦК профспілки робітників чорної металургії Східня.

Гайсенко Н. А., голова ЦК профспілки робітників суднобудівельної промисловості.

Казаков П. Ф., ВЦРПС.

Марков Л. В., голова ЦК профспілки робітників лісу і сплаву Центр та Східня.

Савков Є. М., голова ЦК

профспілки робітників вугільної промисловості Довбаса.

Цветкова В. С., голова ЦК профспілки робітників базової промисловості Івано-Франківської області.

Шульга Є. Г., голова ЦК профспілки робітників коксехімічної промисловості.

Пленум ВЦРПС прийняв постанову в зв'язку з обранням тов. Шверніка Миколи Михайловича Першим Заступником Голови Президії Верховної Ради СРСР і Головою Президії Верховної Ради РРФСР, увільнити його від роботи в ВЦРПС.

Пленум одностайно обрав головою Всесоюзної Центральної Ради Професійних Спілок тов. Кузнецова Василя Васильовича.

Пленум поповнив склад секретаріату, обравши секретарями ВЦРПС тт. М. П. Тарасова, Є. Я. Сидоренка, Л. Н. Соловйова.

Пленум задовольнив про-

ханья тов. П. Г. Москатова про увільнення його в зв'язку з переходом на іншу роботу від обов'язків секретаря ВЦРПС.

На засіданні розглянуті одностайно схвалені резолюції по доповідях: тов. В. В. Кузнецова—«Про роботу професійних організацій по дальшому розгортанню Всесоюзного соціалістичного змагання»; тов. К. І. Николаєвої—«Про заходи по дальшому розгортанню поліпшення індивідуального та колективного городництва в 1944 році»; тов. М. П. Тарасова—«Про посилення громадського контролю професійних організацій над роботою в їдальнях, магазинах і допоміжних господарствах».

Пленум з величезним натхненням під бурхливим, довгим виступом усіх присутніх звернувся з привітанням до Верховного Головнокомандуючого Маршала Радянського Союзу товариша Сталіна.

Постанова XII Пленуму ВЦРПС

15 березня 1944 року

Про увільнення тов. ШВЕРНИКА М. М. від роботи в ВЦРПС

XII Пленум ВЦРПС ухвалює:

В зв'язку з обранням тов. Шверніка Миколи Михайловича Першим Заступником Голови Президії Верховної Ради СРСР і Головою Президії Верховної Ради РРФСР, увільнити його від роботи в ВЦРПС.

Повідомлення Надзвичайної Державної Комісії по встановленню і розслідуванню злочинств німецько-фашистських загарбників та їх спільників і завданої ними шкоди громадянам, колгоспам, громадським організаціям СРСР

Директиви і накази гітлерівського уряду і німецького воєнного командування про винищення радянських військовополонених і мирних громадян

1. Гітлерівські таємні директиви про винищення радянських людей

Злочинний гітлерівський уряд і верховне командування німецької армії ще до вірогідного нападу на Радянський Союз старанно розробили план жахливого винищення передової частини радянського народу і заслання на каторгу в Німеччину мільонів радянських людей.

Оголошені в свій час Надзвичайною Державною Комісією повідомлення про німецько-фашистські злочинства в містах Краснодарі, Ставрополі, Орлі, Сталіно, Смоленську і Києві, а також спеціальні розслідування, проведені членами Надзвичайної Державної Комісії шляхом візиту на місця, встановили існування продуманої системи взаємного масового знищення німецькими окупантами військовополонених і мирних радянських громадян.

Тільки за попередніми даними, зарештованими Надзвичайною Державною Комісією, німецько-фашистські окупанти вбили, отруїли в «душогубках» і замурили в окупованих ними радянських районах біля 2 мільйонів чоловіків — стариків, жінок і дітей, мирних радянських громадян,

а також багато військовополонених — бійців і офіцерів Червоної Армії.

В теперішній час в розпорядження Надзвичайної Державної Комісії надійшли захоплені в місті Києві органами радянської влади німецькі документи, виявлені у вогнетривій шафі в приміщенні, де в період німецької окупації знаходилося гестапо. Ці документи містять оперативні накази верховного командування німецької армії, імперського міністра окупованих східних областей, начальника поліції безпеки і СД та інші документи, в яких викладається порядок «очистки» таборів для радянських військовополонених і мирних громадян від «підозрілих осіб». З цих документів видно, що, як єдині заходи «очистки», німецько-фашистськими властями у двохтисячкратних масштабах практикувалося застосування убиств, які фігурують в документах під термінами «екзекуції», «особливий режим», «ліквідація», «особливі заходи», «очищувальні міроприємства». Ці документи стосуються до перших місяців вторгнення німецьких загарбників

в СРСР, до періоду липень—грудень 1941 року. Важливість виявлених документів характеризується тим, що в усіх їх є гриф: «таємно, державної важливості», «таємно, командний документ».

З метою запобігання небезпечі захоплення Червоною Армією цих документів, що викривають злочини німецько-фашистських катів і їх криваві плани фізичного знищення російського населення, в оперативному наказі № 14 начальника німецької поліції говориться:

«Особливо ставлю в обов'язок, щоб оперативні накази №№ 8 і 14, а також додаткові укази, що стосуються до них, на випадок небезпечки, негайно знищувалися».

В наказі ставки верховного командування німецької армії № 11, 7 жовтня 41 р. підкреслюється:

«Насильово (навіть у вигляді виставки) розповсюдження цього наказу забороняється. Ознайомлення окремих командантів в справах військовополонених і командантів пересильних таборів проводиться усно».

тими діяльність команд, а також забезпечувати нормальні відносини з військовими органами».

В додаткові № 1 до оперативного наказу № 14 начальника поліції безпеки і СД (таємно, державної важливості, примірник 15-8), датованому — «Берлін, 29 жовтня 1941 року», вказується порядок формування «зондеркоманд»:

«Формування зондеркоманд, поліції безпеки і СД проводиться по домовленості між начальником поліції безпеки і СД та верховним командуванням озброєних сил від 7-X-1941 року».

Команди призначаються на основі особливих повноважень і згідно даних їх загальних директив, в межах таборного розпорядку, самостійно. Ціком зрозуміло, що команди підтримують тісний контакт з командантами таборів і офіцерами контрозвідки».

Це було другим роз'ясненням ще раніш виданої директиви від 17 липня 1941 року. В свою чергу верховне командування німецької армії в додаткові № 2 до наказу від 7-X-1941 року вказує:

часу пологоння. З появою зондеркоманд, виявлення неблагонадійних елементів є виключно їх завданням».

Наказ начальника поліції безпеки і СД від 29 жовтня 1941 р. про організацію зондеркоманд був розісланий оперативним групам в Краснодарськ, Смоленськ, Київ, Миколаїв і «інформаційно» в Ригу, Мемельов, Кривий Ріг.

Третім також відмітити, що гітлерівці, під час свого наступу на Москву, створили в Смоленську спеціальну «зондеркоманду Москва», завдання якої повинні були стати масові вбивства москвичів.

Про зв'язки, пов'язані з «зондеркомандами», говорять оперативні директиви, додані до наказу начальника поліції безпеки і СД № 8, датованого — «Берлін, 17 липня 1941 р.», яка під виглядом «фільтрації» півільних осіб і підозрілих військовополонених, захоплених у східному поході», зазначає, що

«особливі обставини східного походу вимагають особливих заходів, які повинні проводитися під власну відповідальність, поза будь-якими бюрократичними і адміністративними зв'язками».

Як документально встановлено, на «зондеркоманди» покладалася обов'язок «фільтрації», тобто виявлення «неблагонадійних», що підлягали в дзавішому знищенню.

В зв'язку з цим, в додаткові до оперативного наказу Гейдріха № 8 від 7-VII-1941 р. зазначається, що

2. Підготовка до масового винищення радянських військовополонених та мирних громадян

З виявлених документів видно, що гітлерівські кати ще до свого наказу на СРСР склали списки, розшукні книги і збірники необхідні відомості про керівних радянських працівників, які, за їх кривавими планами, підлягали винищенню. Так були підготовані «Особлива розшукавляга СРСР», «Німецька розшукавляга СРСР», «Списки по виявленню місцеперебування» та інші подібного роду «розшукавляги і списки», які гітлерівськими убивцями повинні були полегшити винищення передової частини населення СРСР.

В документі, що іменується: «додаток № 2 до оперативного наказу № 8 начальника поліції безпеки і СД, датованому — «Берлін, 17 липня 1941 року» і підписаному Гейдріхом, виконаним в той час обов'язки заступника Гімлера, зазначається, однак, на недостатність списків і розшукавляг та на необхідність не обмежувати ініціативу виконувачів убиств».

В документі говориться:

«Для здійснення ваших завдань немає можливості надати в розпорядження команді допоміжники. «Німецька розшукавляга», «Списки по виявленню місцеперебування», «Особлива

розшукавляга СРСР» будуть корисними лише в невеликій кількості випадків. «Особлива розшукавляга СРСР» тому недостатня, що в неї занесена лише незначна частина радянських росіян, яких слід вважати небезпечними».

З розбіжливим вторгненням в СРСР і окупацією ряду радянських районів гітлерівці поклали систематичне винищення радянського населення, особливо його передових і найбільш активних шарів, незалежно від списків, що були в їх руках.

Для виконання своїх злочинних планів німецькі окупанти в стаціонарних і пересильних таборах для військовополонених, влаштованих в той час на німецькій території, в так званому польському «генерал-губернаторстві», і на окупованій радянській території створили «зондеркоманди» (особливі команди).

В оперативному наказі № 8 начальника поліції безпеки і СД, датованому — «Берлін, 17 липня 1941 року, Б. 21, Б. 41, г. Рс IV A 1 п», підписаного Гейдріхом, говориться:

«Пропоную негайно виділити для таборів військовополонених, що знаходяться на тій території, команду в

складі одного СС фюрера і 4—6 рядових. На випадок, якщо для виконання поставлених завдань будуть потрібні додаткові сили, про це необхідно негайно повідомити мене...».

Для полегшення проведення частки повинні бути виділені в розпорядження начальника таборів військовополонених в 1-му військовому окрузі, Східній Пруссії — генерал-майора фон Гіндебургга і начальника таборів військовополонених в генерал-губернаторстві — генерал-лейтенанта Геррготта, в Кельцях — по одному керівнику зв'язку...».

Як керівники зв'язку повинні бути негайно відкомандировані:

а) кримінальрат Шіффер, відділ державної поліції Штеттіна, — в розпорядження генерал-майора фон Гіндебургга, в Кельцях;

б) криміналькомісар Рашвіц при начальницькій поліції безпеки і СД в Кривий Ріг — в розпорядження генерал-лейтенанта Геррготта в Кельцях.

...У завдання цих керівників зв'язку входить, особливо до моменту початку операцій, оверовувати у відповідність з цими дирек-

«1. ... в пересильних таборах армійського тилу зондеркоманди поліції безпеки і СД по виявленню неблагонадійних елементів діють під власну відповідальність у відповідності з додатковими директивами».

2. За погодженням з начальником поліції безпеки і СД діяльність передбачених зондеркоманд регулюється таким чином: а) передбачено для виконання цих завдань зондеркоманди підкоряються уповноваженому начальнику поліції безпеки і СД при командуванні армійським тилом, згідно погодження від 28-IV-1941 року... д) в тих таборах армійського тилу, в яких не має можливості провести фільтрацію за допомогою зондеркоманд, під особливого відповідальності залишаються в силі існуючі до цього

розділені всередині табору за такими ознаками:

1. Цивільні особи.
2. Солдати (в тому числі і такі, які являють перевагу в цивільній одязі).
3. Політично шкідливі елементи з числа осіб 1 і 2-ї категорії...
4. Особи 1 і 2-ї категорії, гідні довіри, а тому придатні для використання при відбудованні окупованих районів.
5. Національні групи серед військовополонених і цивільних осіб».

3. Плани винищення радянських діячів і радянської інтелігенції

Цивільне населення тимчасово захоплених німецько-фашистськими окупантами районів СРСР, як це неодноразово повідомлялось, утворювалося в табори поряд з військовополоненими, всуєреч всім існуючим законам і звичаям ведення війни. Нелюдський режим, створений гітлерівськими катями, був розповсюджений і на мирне населення радянських грома-

дан. Гітлерівці з самого початку встановили широке коло «підозрілих» під «екзекуції». До цього кола гітлерівці рахували за все відносини керівну і активну групу радянських працівників. В додаткові № 1 до оперативного наказу № 14 начальника поліції безпеки і СД від 29 жовтня 1941 р., підписаному Гейдрі-

Повідомлення Надзвичайної Державної Комісії

ПО ВСТАНОВЛЕННЮ І РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИНСТВ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИХ ЗАГАРБНИКІВ ТА ЇХ ПІДБИТНИКІВ І ЗАВДАНОЇ НИМИ ШКОДИ ГРОМАДЯНАМ, КОЛГОСПАМ, ГРОМАДСЬКИМ ОРГАНІЗАЦІЯМ СРСР

Директиви і накази гітлерівського уряду і німецького воєнного командування про винищення радянських військовополонених і мирних громадян

(ПРОДОВЖЕННЯ)

ком, з приводу цього говориться:

«Перш за все необхідно прийняти:

- 1) всіх видатних державних і партійних урядових осіб, особливо професійних революціонерів,
- 2) діячів комінтерну,
- 3) всіх владових діячів німецької комуністичної організації в СРСР і прилягаючих до неї організацій в центральному комітеті, в окружних і районних організаціях,
- 4) всіх вродних комісарів і їх заступників,
- 5) всіх колишніх політкомісарів Червоної Армії,
- 6) керівних осіб державних установ центральної і середньої ланок,
- 7) керівних осіб в господарському житті,
- 8) радянсько-російських інтелігентів і вчителів, особливо це торкається професійних революціонерів або політичних діячів, письменників, редакторів, працівників комінтерну та інших».

Але на додаток до директив для команд поліції безпеки і СД, підписаних Гейдріхом, датованих — «Берлін, 17 липня 1941 р.», прямо вказується на необхідність застосовувати аналогічних заходів не тільки до російського народу, але і до українців, білорусів, азербайджанців, вірменів, грузинів, тюрських народностей та ін. Слід відмітити, що при розправі проводилися гітлерівцями і над тими українцями-націоналістами, яких Гітлер використав спочатку в боротьбі проти Радянського Союзу, а потім розправився з ними наймерзотливішим і підступним чином під ви-

глядом ніби того, що бандерівці «готували повстання». В директиві оперативної команди ц/15 поліції безпеки і СД № 12/41 від 25 листопада 1941 р з грифом «таємно, державної важливості» по відношенню, наприклад, українських націоналістів, що очолювалися Бандерою, говориться:

«Всі активісти бандерівського руху повинні негайно арештуватися і після ретельного допиту повинні бути без шуму ліквідовані під виглядом грабіння».

Цей документ, після ознайомлення з ним, повинен бути негайно знищений начальством команди» (відкрито в оригіналі).

Правління гітлерівська кліка систематично перевіряла виконання своїх директив щодо виявлення «підвратків», вимагала суворого і повного їх обліку. В додаткові № 2 до оперативного наказу № 8 начальника поліції безпеки і СД суворо прагнеться:

«Щотижня начальник оперативної команди подає в головне управління імперської безпеки коротке доповідне по телеграфу або терміновим листом. В цьому доповідні повинні бути викладені:

- 1) Короткий опис діяльності за минулий тиждень.
- 2) Число осіб, які повинні остаточно вважатися підвратками (досить зазначити цифру)».

З документів видно, що ці «екзекуції» були нічим іншим, як винищенням радянських людей, які масами піддавалися стратам, чинним німецько-фашистськими катями.

«6) діяльність зондеркоманд, з санкції командуючих арійських тилом (районних командантів в справах військовополонених), повинна проходити так, щоб фільтрація проходила, по можливості, непомітно, а ліквідація без загалювання і на такий відстані від самих пересильних таборів і населених пунктів, щоб це не було відомо останим військовополоненим і населенню».

В додаткові № 1 до оперативного наказу № 14 начальника поліції безпеки і СД, датованому — «Берлін, 29 жовтня 1941 р., № 21 В/41 г. Рс-IV, А 1 ц, таємно, державної важливості», рекомендується така «екзекуція» проведення евакуації:

«Начальники оперативних груп під свою відповідальність вирішують питання про евакуацію і дають відповідні вказівки зондеркомандам».

Для проведення встановлених даними директивними заходами командам належить вимагати від керівників таборів відповісти на поставлені. Верховним командуванням армії дані вказівки командатурам про задоволення подібних вимог.

Евакуації повинні проводитися непомітно, в зручних місцях і, в крайньому разі, не в самому таборі або в безпосередній близькості від нього. Необхідно слідкувати за негайним і правильним хованням трупа».

В додатках до директив для командированих в табори військовополонених команд поліції безпеки і СД, підписаних Гейдріхом, що раз вказується:

«Нарешті, з знову вказує на те, що евакуації в ніякому разі не повинні здійснюватися ні в самому таборі, ні в безпосередній близькості від нього».

«Екзекуції» приймали з бігом часу настільки широкі розміри, що гітлерівці, як це відомо в попередніх повідомлень Надзвичайної Комісії, стали їх проводити і в самих таборах, або поблизу від таборів.

Потім, коли Червона Армія почала очищати від німецько-фашистських полчищ територію Радянського Союзу і коли радянські владні органи розпочали страшилки злочинні фашистських катів, виявляючи багаточисленні могили замучених фашистами радянських громадян, білорусів і офіцерів німецько-фашистського призначення вказівки для того, щоб приховати і зберегти сліди своїх злочинів. В цих цілях німецько-фашистськими організаціями повсюди розкопували могили і спалювали трупи,

що були в цих могилах. Особливо багато еберштурмфюрера, датованих — «Рейх, 3 серпня 1943 р. IV A I — № 35/43 СС», адресованих обласному керівнику жандармерії в Камель-Кашарську, наказувалося «негайно повідомити про місцезнаходження і кількість могил (загалом) особливо — репресованих» по даній області.

Серед документів, виявлених в приміщенні гестапо в Ровенській області, знайдені доповідні про виконання вказаного вище наказу в періодом біля 200 пунктів, де були зареєстровані такі могили. З цього списку видно, що німецько-фашистські кати вибирали для могил, в які закидали свої жуткі, перекривані галузі і мазодоступні для сторонніх осіб місця. Ось частину таких місць:

«75. Шелетівка, в лісі — три могили.

79. Славута, в розробках гравію — одна могила.

80. Славута, в лісі — одна могила.

121. Горохов, в 1 км. на південь від Горохова, в 100 м. від шляху на Дрошківці — одна могила.

Місько кладовище в західному сусідстві, праворуч — одна могила.

В кар'єрі цегельної глини, на південь від Горохова — одна могила.

123. Берестецько, у дворі жандармських казарм, приміром в 500 м. на північ від радгоспу Наречини — одна могила.

124. Локачі, в 1 км. на південь від міста (в кар'єрі цегельної глини) — одна могила.

125. Кизелівка, приміром в 1 км. на північний захід від Кизелівки, біля руїн будівлі — одна могила.

140. Козель, Нагорна вулиця, в пісчаному кар'єрі в 400 м. на північний захід від казарми — одна могила.

Нагорна вулиця, на північній стороні від міста, в пісчаному кар'єрі праворуч від шляху — одна могила.

Володимирська вулиця, біля єврейського кладовища — одна могила.

В ґрунтового саду — одна могила.

Площадка вул. біля старого кладовища — одна могила.

142. Раїво, в 3-х км. на схід від міста біля мітра — одна могила.

143. Круїно, в 2-х км. на північний захід, біля озера — одна могила.

144. Малець, міський кар'єр, в 200 м. за казармами остр. поліції — одна могила.

145. Галоба, в лісі в 4 км. на північний захід від міста — одна могила.

146. Мана, в 2-х км. за-

хідніше Мана, біля пісчаного кар'єра — одна могила.

147. М'якошкі, в 2,5 км. на захід від міста, в пісчаній горі — одна могила.

149. Озерні, в 5 км. на північний захід від озера, в пісчаному кар'єрі — одна могила.

В кінці списку говориться: «в списку передбачені всі могили, включили і могили катів, що працювали тут раїво».

Дослідники тисля спалювалися трупи розстріляних і замучених німецькими катями військовополонених і мирних радянських громадян в Каркові, Козелі, Ровно і в ряд інших міст та районів на шляху відступу гітлерівської армії.

З метою перевірки точного виконання своїх директив про масове винищення радянських військовополонених і мирних громадян, гітлерівська правління кліка вимагала подати звіти щодо «екзекуцій»:

Начальник поліції безпеки і СД в додаткові № 2 до свого оперативного наказу № 5 вимагав від начальників зондеркоманд:

«Щодо застосованих репресій команди повинні вести списки, в яких повинні міститися такі відомості: номери по черзі, прізвище і імена, час і місце народження, військово-аванси, професія, останнє місцезнаходження, штабна для репресії, час і місце репресії».

Далі в наказі говориться, що «Подібні повідомлення повинні, як правило, в інформаційному порядку передаватися в 1-й відділ IV управління головного управління імперської безпеки (IV A 1)».

В розпорядок цієї директивної оперативної команди ц/15 поліції безпеки і СД уточнює:

«Наврядчи кожного місяця необхідно подавати списки місць про діяльність команд СД в стаціонарних таборах військовополонених. Необхідно зазначити кількість ліквідованих по національності, у відомості і в виконаних і інструкціях директивних».

Проте, як всі вказовані директиви вчинувалися, говорить доповідна оперативної команди 7. (Оберштурмфюрера Ліора Браугеру «лікарю» Томасу) в Берліні від 4 грудня 1941 р. В цьому доповідні вказується, що в таборі у Вінниці, який так звався «фільтрації» табору, залишилося всього 25 чоловік, які могли бути віднесені до категорії «підвратків».

«Ця обстановка кількості, — говорить в доповідні, —

(Заключення на 4-й сторінці)

4. Намагання німецько-фашистських убивць приховати свої злочини

Жорстоко і не по-людському розправляючись з радянськими людьми, які потрапили до рук фашистсько-німецької зброї, німецькі владі ретельно намагалися приховати свої злочини, намагалися оповити ці злочинства густим покривом таємниці. Про це також свідчать багаточисленні вказівки німецького воєнного командування і німецької поліції.

В оперативному наказі начальника поліції безпеки і СД № 8 від 17 лютого 1941 року з приводу цього вказується:

«Екзекуції повинні проводитися не в самому таборі і не в безпосередній близькості від нього, вони негласні і повинні проводитися, по можливості, непомітно». Далі в додаткові № 2 до

цього ж наказу говориться:

«Екзекуції не повинні проводитися в таборі, або в безпосередньому сусідстві з табором. Якщо табори генерал-губернаторства знаходяться в безпосередній близькості від кордону, то полонених для спеціальної обробки слід, по можливості, відвозити в колишні радянські райони. Якщо евакуації потрібні — будуть в місцях порушення таборної дисципліни, то в цьому випадку начальник оперативної команди повинен звернутися до команданта табору».

В додаткові № 2 до наказу ставки верховного командування німецької армії № 11, датованому 7-Х-1941 р., говориться:

Повідомлення Надзвичайної Державної Комісії

по встановленню і розслідуванню злочинств німецько-фашистських загарбників та їх спільників і завданої ними шкоди громадянам, колгоспам, громадським організаціям СРСР

Директиви і накази гітлерівського уряду і німецького військового командування про винищення радянських військовополонених і мирних громадян

(З А К І Н Ч Е Н Н Я)

Мовляється тим, що місцеві органи повсякденно вживали необхідні міроприємства по лінії поліції безпеки проти негативних елементів в «таборних» таборах військовополонених

в контакт з командами, або відповідними офіцерами контррозвідки. Таким чином, крім масових страт, що провадилися спеціально створеними для цього «зондеркомандами», широко

практикувалося систематичне винищення радянських людей командантами і перебуваючими в їх підпорядкуванні командами таборів для радянських військовополонених.

5. Гітлерівці злочинно зневажають норми міжнародного права, закони і звичаї ведення війн

Формально гітлерівські бандити відали про огордували про те, що вони відмовляються від міжнародних правил ведення війни, які зафіксовані в різних міжнародних конвенціях і згадують гуманного поведіння в військовополоненні. Вісім того, гітлерівський уряд в 1934 р. навіть ратифікував Женевську конвенцію 1929 року «Про утримання військовополонених».

Але по приєднанні гітлерівського уряду до міжнародних конвенцій про військовополонених було розраховано на обман свідомості громадської думки, що одержало своє підтвердження спочатку підписавши і особливо з часу підписання конвенції про військовополонених на СРСР.

В додаткові № 1 до «першого» наказу № 14 начальниці поліції і СД цинічно заявляється, що «більшовицький солдат

втрапив право на поведіння з ями, як з чесним солдатом і у відповідності з Женевською конвенцією». Своє жадані злочини проти радянських військовополонених гітлерівські бандити намагаються, таким чином, прикрити ілюзіями послідовності по вбито невідомості загально вживаних правил поведіння в військовополоненні до радянських людей.

Довмугавальне також встановлено, що в злочинні плани німецько-фашистського командування і поліції входило застосування «екзекуцій» і «очисувальних заходів», тобто масового вбивства і щодо польської інтелігенції. В цьому не залишилося нічого сумніву операційним наказом № 2 начальниці поліції безпеки і СД, позначений: «Берлін, 1 липня 1941 р.», в якому говориться так:

«Польки, що перебувають у знов окупованих областях,

особливо на території колишньої Польщі, будуть вживати себе на підставі їх досвіду як антикомуністично, так і антисемітськи».

Тому, само собою розуміло, що вистрелами таким чином поляків на перших порах (підтримано Надзвичайною Комісією) не слід піддавати очисувальним міроприємствам».

Щодо польської інтелігенції і т. інш., освічені в існуючому режимі випадки і обставини не вимагали жорстоких заходів, рішення може бути прийняте пізніше».

Як уже було встановлено, такі рішення недоврозуміло приймалися. Такі «очисувальні міроприємства» були здійснені, як відомо, президентом німецькими убитими щодо польських офіцерів в Катинському лісі.

6. До суворой відповіді гітлерівський уряд і німецьке військово командування—організаторів страхітливих злочинів!

Всі ватері і ще темені навази і інструкції німецького військового командування і головні всією переозначеністю готувати про ретельну розробку гітлерівським системі масового вбивства радянських людей у вигляді особливо організованого діяльних жадані злочинних планів армію, крім того «екзекутивних команд», «зондеркоманд», «спеціальних фільтрів», «екзекуцій», «ліквідацій», що були нічим іншим, як уособленими об'єктами ретельних військовополонених і керівників радянських громадян.

Ці накази і інструкції готували про те, що:

- 1) німецько-фашистські загарбники уже в перші ж місяці війни в СРСР приступили до масового винищення, як цивільного населення СРСР, так і бійців та командирів Червоної Армії, що потрапили в полон;
- 2) масове вилучення населення і військовополонених було приписано і проваджено за погодженням між органами поліції безпеки і СД та верховними командувачами німецьких окупованих областей;
- 3) для фізичного винищення «екзекуцій» складалися

«екзекутивні», «особливі команди» (зондеркоманди), які мали право екзекуцій і ретельно готували про застосування розстрілів;

4) розстріли військовополонених і цивільного населення німці вживали як заходів проти злочинців, щоб створити військовополоненні і цивільне населення нічого про це не знали;

5) в окремих випадках вживалися спеціальні приватні розстріли військовополонених для розстрілу на окупованій території територію Радянського Союзу.

Довмугавальне, що публікується, вказує, таким чином, на те, що директиви про вилучення військовополонених і мирних радянських людей ішли з Берліна, від німецького уряду і верховного німецького командування, від імперського міністра окупованих східних областей, начальниці безпеки і СД та інших членів гітлерівської зброї злочинців.

Надзвичайна Державна Комісія на підставі матеріалів, що публікуються в цьому повідомленні, а також на підставі документальних матеріалів, раніше опублікованих

Комісією по результатам розслідування злочинств, вчинених німецько-фашистськими загарбниками у вказаних під висвітленні (судові) радянських районів, — встановила, що:

- 1) безпосередніми організаторами і керівниками масового винищення радянських військовополонених і мирних радянських людей вживалися: вказаний збірник військовополонених 1-го військового корпусу Східної Прусії генерал-майор фон Гіндебург, вказаний табір військовополонених «генерал-губернаторства» генерал-лейтенант Геррготт, офіцерів вказує криміналіст, Шіффер, криміналіст номісар Рашвітц.
- 2) Безпосередніми виконавцями цього жаданого винищення радянських людей є особистий склад зондеркоманд, оперативних команд, командантів і персонал командирів таборів, а також їх підобрані.

Всі вони повинні понести сувору кару за свої злочини, вчинені проти радянського народу».

Центральні газети публікують також фотокопії окремих в оригіналах документів, наведених в тексті повідомлення Надзвичайної Державної Комісії.

Від Радянського Інформбюро

Оперативне зведення за 16 березня

(З А К І Н Ч Е Н Н Я)

Війська повністю ліквідували рештки оточеної групи ровки противника. Захоплено велику кількість трофеїв та багато полонених. На інших ділянках фронту в ряді пунктів йшли бої місцевого значення. Протягом 15 березня наші війська на всіх фронтах підбили і знищили 43 німецьких танки. У повітряних боях і вогнем зенітної артилерії збито 42 літаки противника.

На Проскурівському напрямі наші війська усього ліквідували рештки оточеної групи ровки противника. Захоплено велику кількість трофеїв та багато полонених. На інших ділянках фронту в ряді пунктів йшли бої місцевого значення. Протягом 15 березня наші війська на всіх фронтах підбили і знищили 43 німецьких танки. У повітряних боях і вогнем зенітної артилерії збито 42 літаки противника.

На Вінницькому напрямі наші війська продовжують наступ. Частина ІІ-ського «Едвіна», переборюючи опір противника, зайняли жадані вузлові шосе і грунтових шляхів—місто Венігров. З боями протримавши вогонь, наші рухливі частини вийшли до Північного Бугу—на відстані захід і за вісім від міста Вінниці. На підступах до міста зі сходу, під ударами радянських військ, противник втрачав одну позицію за іншою. В населеному пункті Ташілов, що знаходиться в 2—3 кілометрах від міста Вінниці, вийшло до 2-х батальйонів гітлерівців. Захоплено у них 4 самохідних і 16 польових гармат, 69 кулеметів, великий склад з продовольством та інші трофеї.

Війська 2-го Українського фронту продовжували успішний наступ. Радянські танки і піхота завдяки зближенню оволоділи містом і великим залізничним вузлом Єсипівка і три рази перерізали жадані комунікації противника залізничною лінією—Одеса. Поспішно відступаючи, гітлерівці вивели багато озброєння і військового матеріалу. Нашими військами зайнято також районний центр Вінницької області місто Тульчин і біля нього 30 інших населених пунктів. Намагаючись протримати отримати наступуючі радянські частини не мали ніякого успіху і були відбиті з великими для них втратами.

На Миколаївському напрямі наші війська з боями оволоділи містом і великим залізничним вузлом Єсипівка і три рази перерізали жадані комунікації противника залізничною лінією—Одеса.

Поспішно відступаючи, гітлерівці вивели багато озброєння і військового матеріалу. Нашими військами зайнято також районний центр Вінницької області місто Тульчин і біля нього 30 інших населених пунктів. Намагаючись протримати отримати наступуючі радянські частини не мали ніякого успіху і були відбиті з великими для них втратами.

На Миколаївському напрямі наші війська з боями оволоділи містом і великим залізничним вузлом Єсипівка і три рази перерізали жадані комунікації противника залізничною лінією—Одеса.

Зв'язує редактора М. НЕЧИПОРЕНКО.

Запорізька обласна контора «Головкінформат» в найближчі дні на екрані кінотеатрів області випускає **НОВИЙ ХУДОЖНИЙ ФІЛЬМ «РАДУГА»**

Постановка лауреата Сталінської премії заслуженого місця міноржисера Марка Донського. Сценарій однієї з найкращих творів лауреата Сталінської премії Ванди Василевської **В ГОЛОВНИХ РОЛЯХ:**

Народна артистка СРСР Уляна, артистка Іванова, артистка лауреат Сталінської премії Алясова, артисти: Татяна, Дунаський, Лисинська та інші.

Режисер фільму Перельштейн, оператор Монастирський. Виробництво Київської кіностудії художніх фільмів 1913 р. «Головкінформат».